

Odpowiedzialność odszkodowawcza organizatora imprez masowych

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

Rozdział I. Ewolucja imprezy masowej

§ 1. Wprowadzenie

Imprezy masowe pozwalają na realizację potrzeb każdego człowieka, związanych z bezpieczeństwem oraz samorealizacją. Umożliwiają one przynależność do grupy, z którą dana jednostka się utożsamia i w której ma potrzebę wspólnego przeżywania określonych zdarzeń¹. Udział w takich zbiorowościach wyzwała przede wszystkim poczucie tworzenia określonej społeczności. Widowiska tego typu są ważną dziedziną funkcjonowania społeczeństwa, ponieważ dokonują one ześrodkowania się tej zbiorowości na aktywnym podtrzymywaniu i redefiniowaniu tradycji oraz refleksji o społecznych więzach i komunikacji. Imprezy masowe umożliwiają za każdym razem ich odnowienie, co powoduje, że odgrywają one znaczącą rolę społeczną, bo m.in. konsolidują określoną grupę społeczną². Z założenia imprezy masowe – jako składnik życia społecznego – powinny jednoczyć ludzi, spajając kulturowo państwo, przełamywać stereotypy i eliminować podziały o charakterze społecznym czy etnicznym.

Organizacja tych wydarzeń stanowiła początkowo realizację hobby organizatorów, ale z biegiem czasu przekształciła się ona w działalność profesjonalną, gdzie spontaniczność zastąpiono kompleksową oraz strukturalną organizacją³. Obecnie imprezy masowe to wielkie widowiska, medialne przedstawienia przyciągające ogromną liczbę widzów. Ciągły rozwój takich wydarzeń spowodował, że przedstawiciele piśmiennictwa koncentrują się na opisie nie samej definicji imprez masowych, a raczej na ewolucji tych wydarzeń, która dokonywała się już od czasów Starożytnego Rzymu, a jej najmocniejszy rozkwit przypada na połowę XX w. i trwa do dnia dzisiejszego.

¹ Zob. *K. Dobija*, *Bezpieczeństwo powietrzne*, s. 7; *D. Antonowicz*, *R. Kossakowski*, *T. Szlendak*, *Aborygenci i konsumenci*, s. 21.

² Zob. np. *L. Kolankiewicz*, *Ku antropologii widowisk*, s. 23; *Z. Krawczyk*, *Sport w zmieniającym się społeczeństwie*, s. 14; *M. Wojtoń*, *Sport jako element kultury popularnej*, s. 499.

³ Zob. np. *Cz. Matusewicz*, *Widowisko sportowe*, s. 13; *Z. Waśkowski*, *Ocena atrakcyjności widowiska sportowego*, s. 14 i n.; *W. Alejsiak*, *Wielkie wydarzenia sportowe*, s. 54.

Początków imprez masowych należy upatrywać w zgromadzeniach. Początkowo miały one charakter religijny lub były związane np. z wymianą czy też sprzedażą rzeczy – ludność gromadziła się zazwyczaj w centralnej części metropolii i dokonywała rozporządzania swoim majątkiem⁴. Z czasem masowe zgromadzenia przybierały również wymiar świecki⁵. Pierwsze wydarzenia, które odpowiadały dzisiejszym masowym imprezom sportowym, należy wiązać z organizacją starożytnych igrzysk olimpijskich. Takie pierwsze udokumentowane igrzyska odbyły się w 776 r. p.n.e. Wówczas rywalizacja sportowa odpowiadała dzisiejszym dyscyplinom lekkoatletycznym. Miały one także wpływ na organizację wydarzeń, które dzisiaj zaliczylibyśmy do imprez artystyczno-rozrywkowych (przeprowadzano je również w Starożytnym Rzymie)⁶. Ich początków upatruje się ok. 260 r. p.n.e., kiedy to organizowano pierwsze pojedynki gladiatorów⁷. Walki te organizowano początkowo na otwartym terenie, a potem w amfiteatrach – koloseach, których pojemność wynosiła czasami nawet 40 000–50 000 miejsc⁸. W późniejszym czasie coraz częściej zaczęły być organizowane koncerty, sztuki teatralne, czy chociażby widowiska przedstawiające bitwy morskie, a wydarzenia te miały już charakter cykliczny, tak jak np. organizowane w średniowieczu turnieje rycerskie. Wydarzenia o charakterze masowym były popularne także na przełomie XIV i XV w., głównie w Wielkiej Brytanii, gdzie organizowane były ludowe gry sportowe, które określano jako *medieval folk games*, a w szczególności mecze *folk football*, które stanowiły w określonym zakresie odpowiednik dzisiejszej dyscypliny sportowej – piłki nożnej⁹. Organizacja koncertów, występów artystycznych, wydarzeń sportowych, religijnych, czy nawet festiwali muzycznych w XVI–XVIII w. przybrała na znaczeniu. W późniejszym okresie organizowanie imprez służyło nie tylko dostarczeniu społeczeństwu rozrywki, ale przede wszystkim miało na celu zademonstrowanie siły przez rządzących

⁴ Stąd też dla ich określenia należy używać terminu „wydarzenie o charakterze masowym”, ponieważ pojęcie „impreza masowa” jest terminem ustawowym, którego definicja legalna znajduje się w ustawie o bezpieczeństwie imprez masowych.

⁵ K. Dobija, *Bezpieczeństwo powietrzne*, s. 7.

⁶ B. Sitek, *Bezpieczeństwo imprez masowych*, s. 331; L. Winniczuk, *Ludzie, zwyczaje i obyczaje*, s. 565.

⁷ K. Dobija, *Bezpieczeństwo powietrzne*, s. 7.

⁸ W Starożytnym Rzymie pojawiły się także pierwsze organizacje kibiców, tzw. facje, które odróżniały się od siebie np. ubiorem. Zob. D. Słapek, *Sport i widowiska*, s. 56 i n.

⁹ Jak wskazuje J. Anderson, już w 1314 r. N. Fardon – burmistrz Londynu zabronił gry w tę dyscyplinę ze względu na bójki pomiędzy mężczyznami, którzy brali udział w meczu. Zob. J. Anderson, *The Legality of Boxing*, s. 124; J. Ruff, *Violence in Early Modern Europe*, s. 170.

określonym państwem. Przygotowanie imprezy o zasięgu światowym miało wpłynąć na korzystne postrzeganie tych państw, wyeksponować ich mocne strony oraz ukryć negatywne opinie na ich temat (za takie imprezy o charakterze masowym można uznać np. Igrzyska Olimpijskie organizowane w Berlinie w 1936 r., w Moskwie w 1980 r., w Pekinie w 2008 r. czy też Igrzyska Zimowe, które miały miejsce w Soczi w 2014 r.). Imprezy o charakterze masowym, w szczególności te sportowe, miały być także szansą na odbudowę poczucia dumy narodowej. To wszystko spowodowało, że wydarzenia te wskutek ewolucji miały wielokrotnie wpływ już nie tylko na samą politykę społeczną, ale i na kształt ustawodawstwa danego kraju, gdzie były one przeprowadzane, tak jak miało to miejsce w przypadku Polski, gdy organizowała ona wspólnie z Ukrainą Euro 2012¹⁰. Imprezy o charakterze masowym stały się więc wydarzeniami, których oddziaływanie wykraczało mocno poza aspekt dostarczenia społeczeństwu rozrywki. Przenikanie się przy ich organizacji różnych sfer powoduje występowanie relacji dwustronnych – imprezy masowe wpływają na decyzje polityczne, a te z kolei oddziałują na te wydarzenia¹¹.

Należy stwierdzić, że na przestrzeni lat wydarzenia masowe miały zazwyczaj charakter religijny, rozrywkowy, artystyczny lub sportowy. Inaczej niż manifestacje czy też zgromadzenia, nie były one spontaniczne, ponieważ miejsce i czas takich wydarzeń był wcześniej podawany do publicznej wiadomości. Stopniowo największe imprezy o charakterze masowym zaczęły przybierać charakter cykliczny i na stałe wpisywać się w kalendarz wydarzeń regionalnych i światowych, tym samym stając się jednymi z najważniejszych wydarzeń historycznych danego społeczeństwa. Ich organizacja wielokrotnie była wspierana przez królestwo lub państwo, w którym miały one miejsce. Po dzień dzisiejszy ich liczba na całym świecie, przede wszystkim ze względu na ich komercjalizację, ciągle wzrasta.

¹⁰ Zob. np. *F. Cieply*, *Krajobraz naukowy*, s. 199 i n.; *J. Jakubowski*, *Wielkie imprezy sportowe*, s. 27 i n.

¹¹ Ślusnie wskazuje *L. Dyduch*, że doniosłość społeczna tego rodzaju masowych spotkań wiąże się z ich genezą. Podkreśla on, że od początku istnienia cywilizacji ludzie gromadzili się w różnych miejscach i obiektach publicznych, aby wzbogacać swoją wiedzę i wymieniać doświadczenia, czerpać pozytywne emocje ze wzajemnych rozmów, modlitwy, zabawy, manifestowania poglądów, wyrażania opinii lub obserwacji różnych pokazów albo występów. Autor trafnie zwraca uwagę na fakt, że tego rodzaju zachowania, będąc przejawem postępu cywilizacji, uspołecznienia i kultury, wytworzyły zjawisko społeczne określane mianem imprez masowych i zgromadzeń publicznych, które oprócz pozytywnych cech wywołuje często konkretne problemy i zagrożenia. Zob. *L. Dyduch*, *Imprezy masowe i zgromadzenia*, s. 2. Zob. także *T. Gąsowski*, *Sport i polityka*, s. 16.

Wraz z rozwojem takich wydarzeń coraz częściej dochodziło do agresywnych i antyspołecznych zachowań widzów¹². Już podczas wydarzeń organizowanych w Starożytnym Rzymie miało miejsce zakłócanie porządku publicznego z powodu przegranej walki faworyzowanego gladiatora¹³. Jednym z pierwszych odnotowanych przykładów rozruchów z udziałem widzów hipodromu były zamieszki z 532 r., które doprowadziły do zachwiania władzy ówczesnego bizantyjskiego cesarza Justyniana¹⁴. Można wskazać, że przemoc podczas takich wydarzeń nie była sytuacją niespotykaną¹⁵. Podczas wydarzeń sportowych występowała ona, o czym była już wcześniej mowa, podczas *medieval folk games*, co było bezpośrednią przyczyną wydania, na początku XIV w., zakazu organizacji tych wydarzeń, ponieważ podczas niej rozwiązywano siłowo spory, np. w przedmiocie własności nieruchomości¹⁶. W 1555 r. *folk football* została zakazana na Oxford University, ale też w Liverpoolu, z powodu szerzącego się chaosu i przemocy po meczach odbywających się w tym mieście¹⁷ (innym miastem, które zabroniło gry w *football*, był np. Manchester – miało to miejsce w 1608 r.). Naruszenie porządku publicznego przez widzów podczas meczu piłki nożnej notowano w Wielkiej Brytanii już na początku XVIII w. W 1843 r. do zabezpieczenia meczu piłki nożnej pomiędzy Preston North End a Sunderlandem A.F.C. użyto aż 200 żołnierzy¹⁸, a w 1909 r. podczas meczu, który miał miejsce w Hampden Park, wskutek zamieszek zostało rannych 54 policjantów zabezpieczających mecz. Jednak już w XX w. wydarzenia takie, szczególnie podczas meczów piłki nożnej, stały się bardzo często

¹² Dla przykładu *lex Plautia de vi* (78–63 r. p.n.e.) dotyczyła *crimen vis* i ustanawiała *quaestio*, czyli trybunał właściwy do rozpoznawania czynów określanych terminem *seditio*, czyli wszelkich zamieszek społecznych z użyciem siły i przemocy. Były to działania, które określano jako te „godzące w pokój społeczny”. Zob. B. Sitek, Bezpieczeństwo imprez masowych, s. 337; K. Kolek, P. Miłojajczyk, W. Pływaczewski, J. Kudrelka, Przepętyłość stadionowa, s. 33.

¹³ Co ciekawe, jedną z głównych atrakcji muzeum archeologicznego Neapolu jest malowidło, na którym przedstawiono zamieszki między uczestnikami wydarzenia, do którego doszło w amfiteatrze w Pompejach w 59 r. n.e.

¹⁴ Zob. B. Sitek, Bezpieczeństwo imprez masowych, s. 337.

¹⁵ Dlatego też zakaz spożywania alkoholu podczas wydarzeń sportowych wprowadzono już w starożytnych Delfach w 450 r. p.n.e. – jak to określono – „w celu zapobieżenia naruszenia porządku publicznego podczas ich przeprowadzenia”. Zob. P. Piotrowski, Szalikowcy, s. 12.

¹⁶ J. Anderson, *The Legality of Boxing*, s. 124.

¹⁷ *Ibidem*; J. Walwin, *The People's Game*, s. 8 i n.

¹⁸ S. Frosdick, P. Marsh, *Football Hooliganism*, s. 11. Co ciekawe, takie wydarzenia miały też miejsce np. w Niemczech, gdzie do zamieszek doszło np. w 1931 r. w trakcie meczu pomiędzy Herthą Berlin a Fuerth.

normalnym „elementem” takich imprez¹⁹. Wzrost liczby takich wydarzeń spowodował wyróżnienie różnych zjawisk związanych z przeprowadzeniem imprez masowych, w tym m.in. to określane jako „chuligaństwo stadionowe”²⁰. Wydarzenia te stały się niestety także celem zamachów terrorystycznych, jak podczas wydarzeń sportowych w Monachium w 1972 r. czy też w Atlancie w 1996 r., ale również tych artystycznych lub rozrywkowych, jak w Paryżu 2015 r. i w Manchesterze w 2017 r. Dlatego drastyczna demonstracja siły już nie samego państwa, ale organizacji przeprowadzającej zamach, podczas tych wydarzeń stała się jednym ze skuteczniejszych środków przekazu, który pozwalał ugrupowaniom terrorystycznym na upublicznienie ich postulatów praktycznie do wszystkich społeczeństw i rządów na całym świecie²¹. Stąd też skutek ewolucji imprez masowych najważniejszym zadaniem, związanym z tymi wydarzeniami, co znalazło także swoje odzwierciedlenie w systemach prawnych, stało się bezpieczeństwo ich przeprowadzenia.

Ewolucja imprez masowych spowodowała więc, że nie tylko wydarzenia takie przynoszą już olbrzymie dochody z ich organizacji, ale również miejsca, gdzie są one przeprowadzane, stały się „fortecami”, które co do zasady mają być nie do zdobycia przez osoby, które chcą zakłócić ich przeprowadzenie, ergo naczelnym elementem składowym tych wydarzeń jest zapewnienie bezpieczeństwa ich uczestnikom²². Co więcej, zgromadzenie w jednym miejscu tłumu widzów, na których oddziałują bodźce związane z emocjami sportowymi, stwarza ryzyko naruszeń porządku prawnego, co bardzo często ma miejsce w praktyce²³. Stąd też organizatorzy imprez masowych stali się nie tylko odpowiedzialnymi za dostarczenie społeczeństwu rozrywki, ale przede wszystkim ich podstawowym zadaniem jest zabezpieczenie imprezy masowej. Wydarzenie to nie sprowadza się już tylko i wyłącznie do obejrzenia widowiska

¹⁹ P. Kardasz, A. Szczechowicz, *Zjawisko chuligaństwa*, s. 33.

²⁰ Zob. szerzej P. Chlebowicz, *Chuligaństwo stadionowe*, s. 14. Por. M.J. Melnick, *The Mythology of Football Hooliganism*, s. 2; A. Tsoukala, *'Football Supporters' Rights*, s. 81.

²¹ K. Dobija, *Bezpieczeństwo powietrzne*, s. 8. Zob. szerzej A. Misiuk, M. Dobrowolska-Opala, *Zagrożenia terrorystyczne*, s. 125 i n.; R. Giulianiotti, F. Klauser, *Sport mega-events*, s. 307 i n. Wy-mowne znaczenie w tym zakresie miały zeznania jednego z terrorystów odpowiedzialnych za zamach w Monachium – *Dżama Al-Gaszy*, który stwierdził: „Dla nas wszystkich było jasne, że żądanie zwolnienia naszych uwięzionych braci miało znaczenie symboliczne. Jedynym celem akcji było zszokowanie światowej opinii publicznej podczas radosnych Igrzysk Olimpijskich”. J. Stru-niawski, *Czynniki warunkujące bezpieczeństwo*, s. 374.

²² S. Parszowski, A. Kruczyński, *Imprezy masowe*, s. 13; R. Giulianiotti, F. Klauser, *Sport mega-events*, s. 309.

²³ Zob. np. A. Koch, *Podstawy cywilnoprawnej odpowiedzialności*, s. 132.

sportowego czy też artystycznego, ale jest też, ze względu na jego globalizm oraz komercjalizację, wydarzeniem, podczas którego istnieje duże prawdopodobieństwo wystąpienia zdarzeń, które mogą rzutować na zdrowie i życie jego uczestników.

Co więcej, masowość imprez nie oddziałują jedynie na aspekt ewentualnych zagrożeń dla publiczności. Ewolucja masowych imprez sportowych powoduje również, że uprawianie sportu wiąże się z dużym prawdopodobieństwem wystąpienia szkody dla samych sportowców – aktywnych uczestników imprezy masowej, pomimo że mamy do czynienia z jego profesjonalizacją. Współczesny sport jest dziedziną, w której występuje prawdopodobieństwo wystąpienia uszczerbku nie tylko u osób, które sport oglądają, ale i u tych, które go uprawiają, chociażby ze względu na fakt, że masowe imprezy sportowe są organizowane coraz częściej oraz następuje ich internacjonalizacja²⁴. Sport rozwija się nie tylko poprzez powstawanie nowych dyscyplin sportowych, ale komercjalizacja imprez masowych powoduje również, że wydarzenia te stały się areną nowych rekordów szybkości, odległości, wytrzymałości²⁵. Coraz częściej też podczas uprawiania sportu dochodzi do naruszenia nietykalkości cielesnej samych zawodników przez pasywnych uczestników imprezy masowej. Ogólnie można więc stwierdzić, że treść przepisów oraz orzecznictwo zmienia się nie tylko w zakresie odpowiedzialności organizatora imprezy masowej w stosunku do pasywnych uczestników imprezy masowej, ale także tych aktywnych – w szczególności dotyczy ona tzw. ryzyka w sporcie.

Niezależnie jednak od społecznych wydarzeń, jakie miały miejsce, należy stwierdzić z całą stanowczością, że imprezy masowe zaczęto traktować jako dobro kultury, z którego mogą korzystać wszyscy obywatele²⁶, a ich głównym celem było uzyskanie np. przez rządzących państwem korzyści o charakterze wizerunkowym²⁷. Co więcej, wydarzenia takie stały się dobrym źródłem szeroko pojmowanego przychodu finansowego. Ustalenie aktualnie liczby takich

²⁴ Zob. szerzej A. Dziak, T. Samer, *Urazy i uszkodzenia*, s. 6; M. Tvrđy, A. Lednický, P. Peracek, M. Obetko, M. Babic, *Changes in the level of selected condition abilities*, s. 1706.

²⁵ S. Jędruch, *Niektóre cywilnoprawne aspekty*, s. 16–17; Z. Krawczyk, *Sport jako zwierciadło społeczeństwa*, s. 166.

²⁶ Takie stanowisko, jakoby imprezy masowe stanowiły dobro kultury, zostało przedstawione w polskiej doktrynie. Następnie zostało one zanegowane przez część orzecznictwa. Zob. pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z 1.12.2008 r. Nr RP-602795-1/08/RP; M. Drózdź, *Ustawa o bezpieczeństwie*, s. 170–171.

²⁷ Zob. np. W. Woźniak, *Politics, sport mega events*, s. 367 i n. G. Młodzikowski wskazuje, że apolityczność czy też polityczna neutralność sportu jest jednym z największych fałszerstw wprowadzonych do historii kultury fizycznej. Zob. G. Młodzikowski, *Ideologia – polityka – sport*, s. 310.

przedsięwzięcie jest praktycznie niemożliwe²⁸. W poszczególnych ustawodawstwach są one kwalifikowane według różnych kryteriów i nie posiadają jednolitej definicji. Wszystkie jednak mają jedną wspólną cechę – są organizowane nie dla pojedynczych podmiotów, lecz przynajmniej dla grupy osób. Ich celem początkowo było dostarczenie ludziom rozrywki niezależnie od ponoszonych kosztów, aktualnie jednak są one organizowane bardzo często, o czym była mowa wcześniej, po to, by przyniosły zysk dla ich organizatora. Organizacja oraz sam kształt imprez masowych zmienia się także ze względu na ich komercjalizację, w tym globalizację. W dużej mierze przychód zapewniają przede wszystkim pieniądze z transmisji telewizyjnych (wskutek mediatyzacji samego sportu²⁹), a to spowodowało, że jakiegokolwiek wydarzenia naruszające bezpieczeństwo tych imprez stawały się wiadomością publiczną, dostępną dla nieograniczonej liczby osób, której skutkiem mógł być nawet spadek notowań np. rządu. Przede wszystkim jednak komercjalizacja oraz transmitowanie imprez masowych przez telewizję oraz inne środki masowego przekazu spowodowały, że stały się one wydarzeniami ogólnokrajowymi, a nawet światowymi i np. poprzez reklamy w telewizji w przerwie imprezy masowej są one „przedsięwzięciami ukierunkowanymi na zysk”.

§ 2. Komerccjalizacja imprez masowych oraz jej skutki

Wydarzenia sportowe oraz artystyczno-rozrywkowe, podobnie jak inne dziedziny życia społecznego, podlegają procesowi komercjalizacji. Imprezy masowe stają się kolejnym z pól ludzkiej aktywności, których cele i sposoby działania dyktuje przede wszystkim zysk³⁰. Stały się one wydarzeniami, które mają potencjalną wartość i zdolność do przynoszenia zysku i są one udostępnione w celu osiągnięcia zysku lub wykreowania kapitału. Można wskazać, że są one przykładem zdarzeń, na które znacząco oddziałuje proces „turboka-

²⁸ S. Parszowski, A. Kruczyński, *Imprezy masowe*, s. 13.

²⁹ Zob. szerzej M.J. Świerczyński, *Mediatyzacja sportu*, s. 197 i n.; K. Westfal, *The right to do sporting event show*, s. 54.

³⁰ Zob. np. G. Richard, *Popular Culture*, s. 258; D. Antonowicz, R. Kossakowski, T. Szlendak, *Aborygenci i konsumenci*, s. 21; S. Dobson, J.A. Goddard, *The Economics of Football*, s. 3.

pitalizmu”³¹ i w związku z tym wydarzenia takie są coraz częściej organizowane przez prywatnych przedsiębiorców, chociaż mają one zasięg globalny³². Należy jednak podkreślić, że – odmiennie niż ma to miejsce w innych dziedzinach społecznych – wraz z tym procesem nie następuje ich deregulacja.

Aktualnie koncerty, wydarzenia sportowe są unikatowymi miejscami sprzedaży usług, produktów. Wraz z rozwojem telewizji, a przede wszystkim internetu, każde wydarzenie sportowe czy też artystyczno-rozrywkowe może być transmitowane na cały świat, co sprzyja procesowi ich mediatyzacji, a to w końcowym rozrachunku ma także wpływ na ich wciąż postępującą komercjalizację. W doktrynie uważa się, że pierwszą tak skomercjalizowaną imprezą, która miała na celu udostępnienie lub użytkowanie produktu w celu osiągnięcia zysku była „olimpiada hamburgerowa”, czyli ta organizowana w Los Angeles w 1984 r.³³. Nazwa pochodzi oczywiście od jednego ze sponsorów igrzysk – przedsiębiorstwa McDonald’s Corporation, które nie tylko rozdawało swoje produkty kibicom za darmo, ale przede wszystkim opłaciło wybudowanie basenu olimpijskiego i przeznaczyło 4 mln dolarów na organizację tych igrzysk. Wydarzenie to rozpoczęło trend, który charakteryzuje większość dzisiejszych imprez masowych – są to narzędzia do generowania olbrzymiego zysku³⁴.

³¹ Według *E. Luttwaka* termin ten oznacza rozwiniętą współcześnie formę kapitalizmu, w której najważniejsza jest efektywność rynkowa pozbawiona wszelkiej kontroli. Zysk ekonomiczny jest tu równoznaczny z zaspokojeniem potrzeb społecznych. Cechami charakterystycznymi turbokapitalizmu są: deregulacja, prywatyzacja oraz globalizacja. *E. Luttwak*, *Turbokapitalizm*, s. 16. W swojej pracy przez komercjalizację rozumiem proces, w który dany przedmiot lub wydarzenie osiąga potencjalną wartość i zdolność do przynoszenia zysku, a tym samym zostaną one sprzedane, wyprodukowane, udostępnione lub użytkowane w celu osiągnięcia zysku lub wykreowania kapitału. Zob. *B. Kalinowski*, *T. Uryszek*, w: *D. Markiewicz* (red.), *Komercjalizacja wyników badań naukowych*, s. 29.

³² Dobrym przykładem takiego trendu są rozgrywki Ligi Mistrzów, których przychód wciąż wzrasta i osiągnął w 2020 r. kwotę 65 mln dolarów. Stąd też ich organizatorzy w 2021 r. planują dokonanie reformy rozgrywek i stworzenie ligi europejskiej. Tym samym proces globalizacji tych rozgrywek zapewniłby lepszy poziom sportowy, ale przede wszystkim zysk z organizacji ligi o charakterze międzynarodowym. Zob. *P. Burzala*, *Globalizacja sportu*, s. 75; *S. Dobson*, *J.A. Goddard*, *The Economics of Football*, s. 317.

³³ *D. Antonowicz*, *R. Kossakowski*, *T. Szlendak*, *Aborygenci i konsumenci*, s. 21; *R. Gruneau*, *Commercialism*, s. 2 i n.

³⁴ W tym obszarze na pewno prym wiodą mecze piłki nożnej, które według przedstawicieli doktryny stały się „globalną machiną do zarabiania pieniędzy”. Zob. *B. Garcia*, *J. Welford*, *Supporters and football governance*, s. 517 i n. Co więcej, komercjalizacja takich wydarzeń powoduje zwielokrotnienie korzyści finansowych samych sportowców, i artystów, którzy wskutek transmisji wydarzeń stają się osobami powszechnie znanymi, co zwiększa szansę na dodatkowe dochody, np. z reklam.

Co więcej, pierwotnie organizacja imprez o charakterze masowym była skierowana przede wszystkim do społeczności lokalnej, ponieważ miały one służyć grupie mieszkańców określonego regionu. Aktualnie możliwości zarobkowe, jakie niesie za sobą organizacja imprezy masowej, powodują, że celem takich wydarzeń jest udostępnienie ich jak największej liczbie osób, ergo tracą one charakter lokalny³⁵, stają się krajowe, a nawet globalne (internacjonalizacja imprez masowych), co także powoduje rozwój komercjalizacji tych wydarzeń³⁶. W takim przypadku niezmiernie ważny jest aspekt bezpieczeństwa imprez masowych. Niestety nie zawsze obiekty, na których były one organizowane, spełniały to kryterium. W Glasgow 5.4.1902 r. śmierć poniosło 25 osób, natomiast 517 zostało rannych, wskutek zaważenia się trybuny West Stand na stadionie Ibrox Park podczas międzypaństwowego meczu Szkocja–Anglia. Z powodu paniki podczas innego meczu pomiędzy Rangers–Celtic w dniu 2.1.1971 r. zginęło 66 osób, a w 1982 r. w 1/16 finału Pucharu UEFA w meczu Spartak–Haarlem śmierć poniosło 340 osób³⁷. Jedną z najgłośniejszych „medialnie” spraw miała miejsce na stadionie Heysel w Brukseli 29.5.1985 r., gdzie podczas meczu Juventus–Liverpool zginęło 39 kibiców³⁸, a cztery lata później podczas meczu piłki nożnej w Sheffield aż 96³⁹. Dnia 5.5.1992 r. w Bastii podczas półfinału Pucharu Francji pomiędzy drużynami Bastii i Marsylii zaważła się trybuna – rannych zostało 700 osób, a śmierć poniosło 17 kibiców. W Akrze (Ghana) w maju 2001 r. w wyniku paniki po strzelnym golem na przepełnionym stadionie zginęło 130 osób. Jedną z ostatnich większych tragedii podczas imprez masowych o charakterze sportowym miała miejsce podczas meczu Al-

³⁵ Zob. D. Antonowicz, R. Kossakowski, T. Szlendak, *Aborygenci i konsumenci*, s. 24.

³⁶ Dobrym przykładem internacjonalizacji takiego wydarzenia jest festiwal muzyki *trance* Tommorowland, który w 2005 r. był niewielkim wydarzeniem organizowanym w Belgii o charakterze lokalnym, a aktualnie jest to jedna z największych artystyczno-rozrywkowych imprez masowych na świecie.

³⁷ Jest to liczba nieoficjalna. Władze Rosji wskazały, że zginęło wtedy 66 kibiców.

³⁸ Co jednak ciekawe, o czym nie wspomina się często przede wszystkim w środkach masowego przekazu, przed tragedią w Brukseli, 11.5.1985 r. podczas meczu trzeciej ligi angielskiej na Valley Parade pomiędzy Bradford a Lincoln ze względu na pożar stadionu zginęło 56 kibiców, a 265 osób zostało rannych.

³⁹ Jedną z największych tragedii podczas meczu miała miejsce w maju 1964 r. w Limie w Peru, gdzie wskutek zamieszek po kontrowersyjnej decyzji sędziego zginęło 328 osób, a 500 zostało rannych. Podobne wydarzenia miały miejsce w 1967 r. w Turcji. Podczas meczu Kayserispor–Sivaspor z powodu zamieszek między kibicami zginęły 44 osoby. W 1968 r. w związku z meczem River Plate–Boca Juniors zginęło 71 osób. Należy także wskazać, że po tragediach, jakie miały miejsce w Wielkiej Brytanii opublikowano tzw. raport *Taylora*, który finalnie stał się podstawą do zmian w budowie infrastruktury stadionowej. Zob. R. Kossakowski, *Stadiony piłkarskie*, s. 79.

Masry–Al Ahly w Egipcie, który miał miejsce w 2012 r., gdzie ze względu na zamieszki kibiców wybuchła panika, w wyniku której zginęły 74 osoby. Po tym zdarzeniu egipski rząd na 2 lata zawiesił rozgrywki ligowe.

Tragiczne wydarzenia nie dotyczą jednak wyłącznie imprez sportowych. Dla przykładu w 2009 r. w klubie nocnym w Bangkoku w Tajlandii w wyniku pożaru zginęło 66 osób, a w 2013 r. podczas koncertu w klubie nocnym w Santa Maria na południu Brazylii śmierć poniosło aż 232 osoby. Takie wydarzenia nie mają miejsca jedynie w pubach i na stadionach – np. podczas festiwalu Love Parade, który miał miejsce na otwartym terenie, zginęło 21 osób⁴⁰. Pogoń za sukcesem majątkowym spowodowała także pojawienie się nowych niebezpieczeństw związanych z organizacją imprez masowych, przede wszystkim w zakresie szeroko rozumianego bezpieczeństwa⁴¹.

Komercjalizacja imprez masowych miała także wpływ na ustawodawstwo różnych państw, gdzie z zakresu imprez masowych coraz częściej wyłącza się wydarzenia o charakterze religijnym, które generalnie nie są ukierunkowane na zysk⁴². Dodatkowo, ze względu na liczbę imprez artystycznych, rozrywkowych oraz sportowych, ustawodawca wyłącza bardzo często spod zakresu imprez masowych zgromadzenia, które generalnie są zwoływane w celu wyraże-

⁴⁰ Należy zaznaczyć, że miejscem tych tragicznych wydarzeń był tunel samochodowy. Ze względu na brak wyjść ewakuacyjnych powstała panika, która była bezpośrednią przyczyną śmierci uczestników tego wydarzenia. W Niemczech pierwsze przepisy dotyczące bezpieczeństwa wydarzeń masowych, które były też pierwszymi w Europie, zostały ustalone po pożarach, jakie miały miejsce w teatrach w końcu XIX w. W 1879 r. w Monachium weszło w życie rozporządzenie dotyczące zabezpieczenia pożarowego takich wydarzeń – *Ortspolizeiliche Vorschrift über Feuerpolizei in Theatern*. W Polsce najtragiczniejsze wydarzenie o charakterze imprezy masowej artystyczno-rozrywkowej miało miejsce 24.11.1994 r., gdzie podczas pożaru w hali Stoczni Gdańskiej bilans poszkodowanych wyniósł: 7 ofiar śmiertelnych oraz 300 rannych. Zob. A. Popławski, *Bezpieczeństwo imprez masowych*, s. 139. Na temat innych tragicznych wydarzeń podczas imprez masowych zob. np. P. Paciorek, K. Wiśniewski, F. Oleszak, B. Zawada, *An analysis of the tragic events*, s. 84–90.

⁴¹ Trafnie, w zakresie imprez sportowych, opisali to K. Lesiewicz oraz R. Sobiecki, którzy wskazali, że „w rywalizacji sportowej coraz mniej jest idei olimpizmu Pierre de Coubertina a coraz więcej pogoni za sukcesem majątkowym”. Zob. K. Lesiewicz, R. Sobiecki, *Międzynarodowa Federacja Piłki Nożnej*, s. 39.

⁴² Dla przykładu takie rozwiązania przyjęto w Polsce czy też w Holandii. Zob. J. Jurczak, Z. Mikołajczyk, J. Struniawski, *Bezpieczeństwo imprez masowych*, s. 77. Należy także podkreślić, że w głównej mierze przez aspołeczne zachowania, które mają miejsce na meczach piłki nożnej, stworzono w poszczególnych krajach akty prawne dotyczące tylko tych wydarzeń. Zob. np. S. Gardiner, R. O’Leary, R. Welch, S. Boyes, U. Naidoo, *Sports Law*, s. 576.

nia jakiegoś stanowiska i nie podlegają komercjalizacji⁴³. Ukierunkowanie imprez masowych na zysk spowodowało, że zakres terminu „impreza masowa” został w różnych systemach prawnych znacznie ograniczony. Jednakże liczba norm regulujących takie wydarzenia wciąż wzrasta⁴⁴. Ma to miejsce przede wszystkim w niektórych krajach europejskich, głównie ze względu na ochronę sportowców, którzy biorą aktywny udział w wydarzeniach sportowych, ale inną przyczyną są również zagrożenia terrorystyczne, jakie występują podczas organizacji wszystkich imprez masowych⁴⁵. Wzrost liczby uregulowań w zakresie imprez masowych jest ponadto spowodowany zwalczaniem chuligaństwa stadionowego, które występuje głównie podczas meczów piłki nożnej⁴⁶.

Imprezy masowe stały się unikatowym miejscem sprzedaży nie tylko występów artystycznych czy też sportowych, ale także różnego rodzaju usług i towarów, a co się z tym wiąże – liczba ich uczestników wciąż wzrasta, co powoduje nowe wyzwania w sferze przede wszystkim ich bezpieczeństwa. Z tego powodu świadomość ustawodawcy w tym zakresie jest coraz większa, a po niektórych doświadczeniach, związanych z społecznymi zachowaniami podczas

⁴³ Takie rozwiązanie zostało przyjęte np. w Polsce czy też w Niemczech. Należy jednak podkreślić, że w niektórych systemach prawnych, jak np. amerykańskim, zgromadzenia są traktowane jako impreza masowa. Zob. *M. Dróżdź*, Ustawa o bezpieczeństwie, s. 11.

⁴⁴ Oczywiście nie tylko komercjalizacja wydarzeń masowych miała wpływ na kształt normatywny imprez masowych. Przepisy regulujące te wydarzenia są zależne, jak w przypadku innych norm, m.in. od uwarunkowań społecznych, historycznych itp. Bardzo duży wpływ na kształt regulacji dotyczących wydarzeń masowych ma także ustroj państwa, ponieważ w krajach niedemokratycznych istnieje szereg przepisów ograniczających czy kontrolujących organizację imprez masowych. Generalnie jednak, w mojej ocenie, to komercjalizacja imprez masowych, stadionowy chuliganizm oraz terrorizm miały największy wpływ na treść przepisów regulujących koncerty czy też mecze piłki nożnej. Zob. np. *B. Paszukow, R. Kopczewski, G. Nowacki*, Zabezpieczenie stadionów, s. 171 i n.

⁴⁵ Takim przykładem może być Francja, gdzie po zamachach terrorystycznych, jakie miały miejsce podczas meczu piłkarskiego na Stade de France pomiędzy Francją a Niemcami w 2015 r. dokonano zmian w ustawie określonej jako LOPSI 2 – *La loi d'orientation et de programmation pour la sécurité intérieure* z 29.8.2002 r. (ustawa o kierunkowaniu i programowaniu na rzecz wzmocnienia bezpieczeństwa wewnętrznego). Zob. *J. Jurczak, Z. Mikołajczyk, J. Struniawski*, Bezpieczeństwo imprez masowych, s. 70. Modyfikacje regulacji w zakresie imprez masowych wprowadzono po zamachach terrorystycznych także w Hiszpanii, gdzie możliwość organizacji wydarzeń o charakterze masowym jest regulowana przez *Ley Orgánica 4/2015 de protección de la seguridad* z 30.3.2015 r. (ustawa o bezpieczeństwie publicznym). Zob. *N. Martinez, B. Garcia*, Sport policy in Spain, s. 381–390.

⁴⁶ Takim przykładem może być Polska, gdzie przed organizacją EURO 2012 uchwalono ustawę z 20.3.2009 r. o bezpieczeństwie imprez masowych, której celem miało być zwalczanie chuligaństwa stadionowego, głównie w perspektywie organizacji tej imprezy. Zob. np. *M. Dróżdź*, Ustawa o bezpieczeństwie, s. 5. Zob. *Z. Bukowski*, Pojęcie zrównoważonego rozwoju, s. 460 i n.

imprez masowych, następuje inflacja oraz instrumentalizacja prawa⁴⁷ w zakresie uregulowań tych wydarzeń. Dobrym przykładem tego zjawiska jest Wielka Brytania, gdzie od momentu pojawienia się problemów związanych z chuligaństwem stadionowym podczas meczów piłki nożnej uchwalono w tym zakresie m.in.: *Football Spectators Act* z 1989 r. (został on przyjęty po tragedii Hillsborough, ale nie obowiązuje w Szkocji; co istotne, od tego momentu miejsca udostępniane podczas meczów piłki nożnej w Wielkiej Brytanii nie mogą być wyłącznie stojące), a potem *Football (Disorder) Act* z 2000 r. Wcześniej ustanowiono *Sporting Events (Control of Alcohol etc.) Act* z 1985 r. oraz *Football (Offences) Act* z 1991 r., a także *Football (Offences and Disorder) Act* z 1999 r. Dodatkowo w tym kraju obowiązuje *The Football Spectators (Prescription) Order* 2004 ze zmianami z 2006, 2010 oraz 2013 r. Część przestępstw, które można popełnić podczas meczu piłki nożnej, zostało określone też w *Criminal Justice and Public Order Act* z 1994 r. Wszystkie te akty dotyczą tylko meczów piłki nożnej⁴⁸. Wydarzenia takie, ze względu na swoją instytucjonalizację, ale i rozpowszechnienie, są regulowane już nie tylko przez ustawodawcę krajowego. Momentem przełomowym, który przesądził o rozpoczęciu na arenie międzynarodowej prac nad uregulowaniem tej problematyki, przede wszystkim w zakresie meczów piłki nożnej, była tragedia, jaka wydarzyła się podczas wspomnianego wcześniej meczu w dniu 29.5.1985 r. na stadionie Heysel w Brukseli. Przed finałowym meczem Pucharu Europy pomiędzy Juventusem a Liverpoolem doszło do starć między angielskimi i włoskimi kibicami, w wyniku których śmierć poniosło 39 osób. Od tego momentu zaczęto tworzyć w obszarze imprez masowych regulacje o charakterze międzynarodowym. W szczególności przyjęto normy prawa unijnego⁴⁹, a także z zakresu prawa międzynarodowego publicznego⁵⁰, które ponownie dotyczyły meczów piłki nożnej.

⁴⁷ Przez instrumentalizację prawa rozumiem sytuację, w której ustawodawca osłabia wartość autoteliczną prawa i nie osiąga zamierzonych przez siebie celów, pomimo podjętych przez niego działań legislacyjnych. A jeśli cele te osiąga, to albo są one wątpliwe z aksjologicznego punktu widzenia, albo koszty (moralne lub ekonomiczne) dojścia do tych celów przewyższają wartość samego celu. Zob. P. Winczorek, Instrumentalne wykorzystanie prawa, s. 33–34.

⁴⁸ Zob. szerzej G. Pearson, A Cure Worse than the Disease?; C. Stott, G. Pearson, Football banning; S. Greenfield, G. Osborn, Commodification, s. 21.

⁴⁹ Pierwszymi aktami unijnymi były: *Resolution on the violence at the football match in Brussels* z 29.5.1985 r. (Dz.Urz. WE C Nr 175, s. 211), a także *Resolution on the Tragedy At The Heysel Stadium in Brussels* (Dz.Urz. WE C Nr 175, s. 212). Aktualnie obowiązuje dla przykładu decyzja Rady 2002/348/JHA z 25.4.2002 r. dotycząca bezpieczeństwa w związku z meczami piłki nożnej o charakterze międzynarodowym (Dz.Urz. WE L Nr 121, s. 1; Dz.Urz. UE polskie wydanie spe-

Komerccjalizacja imprez masowych, a także pozostająca z nią w związku inflacja prawa oraz wielokrotnie jego instrumentalne wykorzystywanie przez ustawodawcę w zakresie organizacji i przeprowadzenia imprez masowych, spowodowały, że niezależnie od uregulowań konkretnego systemu prawnego, przyjmuje się, że to zawsze na organizatorze spoczywa „generalna” odpowiedzialność za bezpieczne przeprowadzenie imprezy masowej. Trzeba pamiętać, że formalne normy regulujące taką odpowiedzialność zostały ukształtowane już w Starożytnym Rzymie. Z postanowień *lex Irnitana*, a także z innych przepisów z zakresu prawa rzymskiego wynika, że organizatorami wydarzeń o charakterze masowym byli głównie urzędnicy (*magistratus*). Oni to musieli zapewnić też środki niezbędne na pokrycie kosztów organizacji imprezy⁵¹. Prosta zasada wyłącznej odpowiedzialności organizatora podczas imprez masowych również ulega zmianie. Należy podkreślić, że reguły przyjęte w prawie rzymskim stały się podstawą dla norm prawnych kształtujących odpowiedzialność organizatora. Jednakże ewolucja imprez masowych oraz ich komercjalizacja powoduje, że przeobrażenie tych wydarzeń w wielkie przedsięwzięcia spowodowało, że ich organizacja nie jest możliwa bez udziału zainteresowanych stron: prywatnej, publicznej oraz społecznej⁵². Dlatego też w organizację imprez masowych jest zaangażowanych coraz to więcej podmiotów. Ta ewolucja imprez masowych powoduje, że zmieniają się nie tylko przepisy różnych systemów prawnych w zakresie odpowiedzialności odszkodowawczej organizatora imprezy masowej, które zaczynają wskazywać, że nie tylko organizator jest zobowiązany do zapewnienia bezpieczeństwa przeprowadzanych imprez masowych, ale także inne podmioty, które biorą udział w organizacji takiego

cialne, rozdz. 19, t. 04). Na temat tych uregulowań, jako elementu europejskiego prawa sportowego, zob. R. Parrish, *The Birth of European Union Sports Law*, s. 20–39.

⁵⁰ Pierwsze próby regulacji bezpieczeństwa imprez masowych podjęto w 1983 r. – zob. *Recommendation 963 (1983) on cultural and educational means of reducing violence*. Tragiczne wydarzenia z Heysel zapoczątkowały okres zmian w zakresie polityki bezpieczeństwa wydarzeń sportowych oraz przeciwdziałania przemocy i ekscesom na arenach sportowych. Obraz ofiar zajął z Brukseli poruszył społeczność międzynarodową i w sposób znaczący przyczynił się do przyjęcia w Strasburgu 19.8.1985 r. przez Radę Europy Europejskiej Konwencji Nr 120 w sprawie przemocy i ekscesów widzów w czasie imprez sportowych, a w szczególności meczów piłki nożnej. Aktualnie obowiązuje Konwencja Rady Europy w sprawie zintegrowanego podejścia do bezpieczeństwa, ochrony i obsługi podczas meczów piłki nożnej i innych imprez sportowych (CETS Nr 218) – COM(2018) 247 final 2018/0116 (NLE). Zob. R. Kopczyk, *Prawo Unii Europejskiej*, s. 4 i n. Zob. szerzej J. Majewski, *Administracyjnoprawne środki*, s. 80 i n.

⁵¹ Zob. B. Sitek, *Bezpieczeństwo imprez masowych*, s. 339; J. González, M.H. Crawford, *The Lex Irnitana*, s. 147 i n.

⁵² Zob. S. Parszowski, A. Kruczyński, *Imprezy masowe*, s. 16.

wydarzenia. Opisaną tendencję można zauważyć również w orzecznictwie systemu przede wszystkim *common law*⁵³. Należy więc stwierdzić, że zmiana charakteru imprez masowych ma olbrzymi wpływ na ukształtowanie formalnych zasad odpowiedzialności organizatora, ale także innych podmiotów zaangażowanych w organizację tych wydarzeń.

⁵³ W pracy przyjmuję, że system prawa *common law* oznacza porządek prawny charakterystyczny dla krajów anglosaskich, np. Wielkiej Brytanii, Stanów Zjednoczonych, Australii czy też Nowej Zelandii. Cechuje się on przede wszystkim brakiem oddzielenia stosowania prawa od jego stanowienia oraz świadomym oparciem norm prawnych i rozstrzygnięć sądowych na wcześniejszych precedensach (w pracy nie stosuję rozróżnienia na poszczególne kraje, chyba że pomiędzy konkretnymi instytucjami zachodzą duże rozbieżności). Zob. np. V. Davidson, B.E. Knowles, L.M. Forsythe, R.R. Jespersen, *Comprehensive Business Law*, s. 18; G. Slapper, D. Kelly, *The English Legal System*, s. 81. System prawa kontynentalnego jest typowy dla krajów Europy kontynentalnej, a obecny także np. w krajach Ameryki Łacińskiej. Jego charakterystyczną cechą jest przede wszystkim wyłączność stanowienia prawa przez organy władzy ustawodawczej (stąd nazwa „system prawa stanowionego”) w odróżnieniu od systemu *common law*, który bazuje generalnie na poprzednio wydanych wyrokach sądowych, określanych jako precedensy. Zob. np. D.V. Davidson, B.E. Knowles, L.M. Forsythe, R.R. Jespersen, *Comprehensive Business Law*, s. 18; A. Korybski, L. Leszczyński, A. Pieniążek, *Wstęp do prawoznawstwa*, s. 59–60; D. Pugsley, *Lawyers and Precedents*, s. 40.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl